

Subjekt a svět

Subjekt v novodobém významu (dříve to slovo znamenalo „objekt“) je chápán jako stojící ven ze světa, mimo svět – svět mohl být pojat a nahlížen pouze ze stanoviska subjektu. V tomto bodě muselo ovšem dojít ke korekturám, ale ty bývaly většinou provedeny tak, že šlo de facto o návrat do minulosti, kde totiž subjekt (kterému se tak neříkalo) byl součástí světa. Problém první třídy pro filosofii nejbližší budoucnosti spočívá v tom, jak pojmout subjekt jako pobývajícím ve světě, ale na svět a na nic vnitrosvětového zcela neredukovatelný. To, co subjekt dělá, nelze kauzálně vyvodit z antecedencí ani z okolností (i když statisticky lze rozpoznávat jisté pravděpodobnosti v tom, jak se subjekt určitého typu zachová: aktivity subjektu vždycky nějak na předchůdnosti a okolnosti „reagují“, ale jejich akce nejsou jen reakce, nýbrž mají v sobě také něco svébytného, a to dvojího druhu svébytného. Jednak jsou reakce určitého typu subjektů pro ně specifické, a to znamená, že nejsou a nemohou být pouhým produktem antecedencí a okolností; vedle toho však existují také takové svébytné reakce individuální, jimiž se jednotlivé subjekty téhož druhu (typu) od sebe mohou lišit, ale také takové, které jsou čímsi „novým“ i ve srovnání s jinými akcemi téhož subjektu v jiných, ale analogických situacích. Vědci pak mluví – pokud to vůbec pokládají za hodné odborné pozornosti – o nahodilých momentech, ne-li přímo o abnormitách (čímž se je už zase snaží zahrnout pod nějaký „subtyp“). Někteří etologové (a také někteří jejich předchůdci, jako např. Jennigs při svém pozorování chování nižších organismů) předpokládají tzv. akce nazdařbůh (actions at random). To je pochopitelné, uvážíme-li, že i organismy poměrně nízké úrovně jsou schopny své akce resp. reakce modifikovat, tj. učit se buď z vlastní zkušenosti nebo od jiných.

(Písek, 030628-3.)